

Preventivní program školy

ZŠ Březová, okres Sokolov

PREVENTIVNÍ PROGRAM ŠKOLY

Škola: ZŠ Březová, okres Sokolov, Komenského 232

Školní rok: 2023/2024

Předkladatel: ŠMP – Mgr. Petra Karmazínová

Zodpovědná osoba: ředitel školy Mgr. Jiří Daneš

Preventivní program vychází zejména z těchto předpisů pro oblast prevence rizikového chování u dětí a mládeže:

- Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (čj. MŠMT – 21149/2016)
- Národní strategie primární prevence rizikového chování v působnosti MŠMT na období 2019-2027
- Národní strategie protidrogové politiky na období 2010-2018
- Strategie prevence kriminality v ČR na léta 2016-2020 (MVČR)
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a mládeže (č.j. MŠMT – 21291/2010-28)
- Vyhláška MŠMT č. 197/2016 Sb. O poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních
- Zákon č.65/2017 Sb. o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek
- Zákon č.561/2004 Sb. Školský zákon
- Zákon č.563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů
- Zákon č.562/2004 Sb. kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím školského zákona

OBSAH

1.	ÚVOD	4
2.	CHARAKTERISTIKA ŠKOLY.....	6
3.	VNĚJŠÍ INFORMATIVNÍ ZDROJE.....	8
4.	VNITŘNÍ INFORMAČNÍ ZDROJE	9
5.	MONITORING PŘEDCHOZÍHO ŠKOLNÍHO ROKU.....	10
6.	PREVENTIVNÍ TÝM ŠKOLY	12
7.	PERSONÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ PREVENCE	13
8.	CÍLE PROGRAMU	14
9.	PODPORA VEDENÍ ŠKOLY.....	16
10.	LEGISLATIVA	17
11.	ŘÍZENÍ A REALIZACE PREVENTIVNÍCH AKTIVIT	18
12.	DALŠÍ AKTIVITY	24
13.	OPATŘENÍ PŘI ZJIŠTĚNÍ PROBLÉMU:.....	26
14.	KONTAKTNÍ ADRESY A TELEFONNÍ ČÍSLA	27
15.	KRIZOVÝ PLÁN – SOUHRN POSTUPŮ PŘI VÝSKYTU RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ VE ŠKOLE.....	28
16.	INFORMACE PRO RODIČE	51

1. ÚVOD

Preventivní program je dokument školy, zaměřený na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a sociální rozvoj a rozvoj jejich sociálně komunikativních dovedností. Vychází z pokynu MŠMT, který do rizikového chování zařazuje konzumaci drog včetně alkoholu, kouření, virtuální drogy a gambling, kriminalitu, šikanování a jiné násilí, záškoláctví, rasismus, antisemitismus, intoleranci, xenofobii apod. Na realizaci MPP se podílí celý pedagogický sbor a další instituce zabývající se prevencí sociálně patologických jevů.

Rizikové chování, drogy a jiné sociálně patologické jevy jsou velkým společenským problémem. Primární prevence spolu se vzděláváním žáků v oblasti zdravého životního stylu má za úkol předcházet sociálně nežádoucím jevům a zvýšit jejich odolnost vůči nim. Objevují se nové rizikové jevy, např. kyberšikana. Je proto nezbytné poskytnout žákům co nejvíce nezkreslených informací o problematice všech projevů rizikového chování podaných přiměřeně k jejich věku a na tato témata s nimi mluvit otevřeně i na neformální úrovni.

Program sleduje obecné cíle, zejména zaměřené do oblastí zdravého životního stylu, na prevenci kriminality mládeže; na prevenci zneužívání návykových látek, různé formy působení na postoje a ovlivňování chování dětí a poskytování široké nabídky pozitivních alternativ chování.

Cílem MPP je ve spolupráci s rodiči předcházet projevům rizikového chování u dětí a mládeže, v případě jejich zjištění ve spolupráci s rodiči i dalšími institucemi zamezit jejich dalšímu šíření, dále pak formovat takovou osobnost žáka, která je s ohledem na svůj věk schopná orientovat se v dané problematice, zkoumat ji, ptát se, dělat rozhodnutí, která si bude vážit svého zdraví, bude umět nakládat se svým volným časem a zvládat základní sociální dovednosti.

Základním principem strategie prevence rizikového chování je výchova dětí a mládeže ke zdravému životnímu stylu, k osvojení si pozitivního sociálního chování a rozvoji osobnosti. Součástí našeho programu je i účast pedagogů na odborných školeních a vzdělávacích programech. MPP je nedílnou součástí školního

vzdělávacího programu a vychází ze školní strategie primární prevence, jejímž hlavním cílem je vytvoření a udržení optimálního sociálního klimatu ve škole.

1.1. Zásady

Program je určen pro žáky školy v průběhu jejich školní docházky tj. ve věku 6 – 15 let.

Zahrnuje prevenci rizikového chování u dětí a mládeže v oblasti užívání legálních i ilegálních návykových látek, šikany, kriminality mládeže, záškoláctví, xenofobie a rasismu.

Vyžaduje individuální přístup k řešení jednotlivých problémů.

Vyžaduje specializovanou formu pomoci, a proto je třeba přímá spolupráce s rodinou a dalšími organizacemi (pedagogicko-psychologická poradna, policie, odbor sociálních věcí, OSPOD, ...)

Preventivní program zasahuje výchovnou a naukovou složku vzdělávání během celého školního roku, směřuje k pozitivnímu ovlivnění klimatu tříd, k pozitivní změně motivace žáků a pedagogů a změnám vyučovacích metod.

2. Charakteristika školy

Naše základní škola je úplná škola s devíti postupnými ročníky. Je umístěna v klidové zóně našeho města. Počet žáků ve třídách se pohybuje v rozmezí od 14 do 29 žáků. Školu navštěvuje celkem 300 žáků a z toho 3 žáci v zahraničí. Paralelní třídy jsou první, druhé, třetí, čtvrté, šesté, osmé a deváté třídy. Školu tvoří dvě budovy. V první budově jsou třídy, odborné učebny, tělocvična a školní jídelna. Ve druhé budově se nachází třídy prvních ročníků, školní družina, dílny, kuchyňka a prostory pro volnočasové aktivity dětí. Obě budovy disponují materiálně technickým vybavením na velmi dobré úrovni. Na obou stupních mají všechny třídy interaktivní tabuli, odborné učebny jsou moderně vybaveny. Žáci používají pro výuku i učebnu výpočetní techniky. Mezi oběma budovami je pěší zóna. Do školy dojíždějí i žáci ze spádových obcí (Lobzy, Arnoltov, Kostelní Bříza, Kamenice, Rudolec, Černý Mlýn) a od čtvrtého ročníku přecházejí na naši školu žáci z malotřídní školy v Rovné. Ke škole patří školní hřiště a přilehlý pozemek. V blízkosti školy se nachází multifunkční centrum, které žáci využívají především ke sportovním a kulturním aktivitám.

K rizikovým místům patří z pohledu sociálně nežádoucího a rizikového chování především šatny, WC a vnější prostory (hřiště, autobusová zastávka), a to ve zcela minimální míře.

Ve vzdělávacím programu jsou ve výuce zastoupeny bloky zaměřené na prevenci nežádoucího a rizikového chování. Prvky minimální prevence jsou rovněž zahrnuty ve školním řádu. Žákům, rodičům i pedagogickému sboru jsou na škole k dispozici dvě výchovné poradkyně (jedna pro první stupeň a jedna pro druhý stupeň) a jeden školní metodik prevence. Ti jsou průběžně ve styku se všemi třídními učiteli, pomáhají jim při řešení výskytu rizikového chování u dětí a mládeže. Kromě toho zajišťují informační servis pedagogického sboru ve věci možnosti řešení, návodů, postupů a kontaktních informací příslušné sociální sítě.

2.1. Školní řád:

Je pravidelně vyhodnocován a doplňován dle požadavků bezpečnosti. Všichni žáci jsou s ním podrobně seznámeni na začátku školního roku. Rodiče jsou s tímto dokumentem detailně seznámeni na první společné třídní schůzce, zejména s problematikou zajištění bezpečnosti žáků a také s informacemi týkajícími se omlouvání a uvolňování žáků z vyučování. Výňatek ze školního řádu podepisují zákonní zástupci žáků i žáci na začátku školního roku.

3. Vnější informativní zdroje

www.msmt.cz

www.poradenskecentrum.cz

www.prevcentrum.cz

www.ipp.cz

www.adiktologie.cz

www.drogy-info.cz

www.zivot-bez-zavislosti.cz

www.prevence-info.cz

www.sananim.cz

www.podaneruce.cz

www.drnespor.eu

www.capld.cz/linky.php

4. Vnitřní informační zdroje

Knihovnička odborných knih zaměřených na prevenci šikany, braní návykových látek a vedení třídnických hodin, časopis Prevence, další tištěné odborné materiály, videokazety a DVD nosiče jsou shromážděny v kabinetu výchovného poradce a jsou k dispozici všem vyučujícím i rodičům.

Informační nástěnné přehledy týkající se prevence jsou umístěny v prvním i ve druhém patře školy. V přízemí školy je umístěna schránka důvěry, která je pravidelně kontrolována vedením školy.

Webová stránka školy: www.zs-brezova.cz

E-mail školního metodika prevence: karmazinova@zs-brezova.cz

Konzultace: konzultační dny školy nebo po předchozí domluvě

E-mail výchovné poradkyně pro 1. stupeň: vesela@zs-brezova.cz

E-mail výchovné poradkyně pro 2. stupeň: hylasova@zs-brezova.cz

Konzultace: konzultační dny školy nebo po předchozí domluvě

5. Monitoring předchozího školního roku

Projednávali jsme kázeňské přestupky s problémovými žáky i jejich rodiči. V loňském školním roce jsme zaznamenali 450 neomluvených hodin. Tyto vysoké absence byly řešeny s TU, vedením školy, ODPOD i PČR. Klesající úroveň společenského chování a častější výskyt problémů spojených s IT technologiemi nás vede k tomu, abychom se těmito tématy zabývali v širším měřítku a zaměřili se na ně v rámci specifické prevence. Dále je potřeba se věnovat také užívání nových návykových látek (elektronické cigarety, žvýkácí sáčky, ...) a prevenci jejich užívání.

5.1. Analýza současného stavu

Analýza problematiky rizikového chování žáků ve škole je důležitá pro zjištění aktuálního stavu, stanovení příčin rizikového chování a vytýčení cílů prevence. Ke zjištění současného stavu rizikového chování ve škole byly využity hodiny předmětů výchovného charakteru, především výchovy k občanství a krátké dotazníky.

5.2. Co se nám daří – co nás těší

- žáci mají na DVD a na internetu možnost vidět působení drog
- výskyt rizikového chování žáků se v posledním roce nezměnil
- škola nabízí žákům dostatek volnočasových aktivit
- dodržujeme tradice školy při organizování akcí (sportovních, kulturních, zábavných)
- máme dobré fungující vztahy s mimoškolními institucemi v oblasti prevence a volného času
- odebíráme a využíváme časopis Prevence
- do školních projektů se pravidelně zapojují všichni žáci
- organizujeme besedy a přednášky týkající se rizikového chování dětí a mládeže
- rozšíření knihovny s publikacemi a materiály, které se týkají rizikového chování u dětí a mládeže a vedení třídnických hodin
- pořádání adaptačních pobytů žáků 6.třídy
- pořádání škol v přírodě
- DVPP v oblasti prevence
- začlenit ukrajinské žáky do výuky i do třídních kolektivů

5.3. Co se nám nedaří – co nás trápí

- někteří žáci pravidelně kouří mimo areál školy před začátkem nebo po skončení výuky, častěji se setkáváme s novými trendy – žvýkací nikotinové sáčky, kratom, elektronické cigarety, ...
- časté absence některých žáků
- minimalizovat výskyt šikany
- špatná komunikace s některými rodiči problémových žáků
- nízká účast rodičů na třídních schůzkách a konzultacích na 2. stupni

5.4. Z analýzy pro nás vyplývají především tyto úkoly:

- pokračovat nadále ve všech aktivitách, které se nám osvědčily
- zlepšit spolupráci s rodiči
- lépe využívat metody osobnostní a sociální výchovy
- častěji zařazovat do výuky průřezová témata týkající se rizikového chování dětí a mládeže
- častěji zařazovat třídnické hodiny mimo výuku

6. Preventivní tým školy

Preventivní tým školy pracuje ve složení: ředitel školy Mgr. Jiří Daneš, zástupkyně ředitele Mgr. Jana Novotná, výchovná poradkyně pro první stupeň Mgr. Marika Veselá, výchovná poradkyně pro druhý stupeň Mgr. Hana Hylasová, Mgr. Hana Procházková a školní metodik prevence Mgr. Petra Karmazínová.

Tým bude v průběhu celého školního roku řešit výchovné problémy rizikového chování, které se na škole vyskytnou, jednat s rodiči žáků a v případě potřeby i s policií ČR, městskou policií, PPP, odborem sociální péče o dítě, psychologem a dětskou lékařkou. Dále bude zajišťovat vhodné besedy a kulturní aktivity.

7. Personální zajištění prevence

Na realizaci Preventivního programu školy se podílejí všichni zaměstnanci školy.

Ředitel školy Mgr. Jiří Daneš zodpovídá za realizaci Preventivního programu, jedná s rodiči žáků.

Školní metodik prevence Mgr. Petra Karmazínová sestavuje ve spolupráci s ostatními vyučujícími MPP, spolupracuje s vedením školy, výchovnými poradci, třídními učiteli, ostatními pracovníky školy, PPP, okresní metodičkou, psychologem a dalšími organizacemi, institucemi a odborníky. Mapuje výskyt rizikového chování ve škole, řeší ho, zajišťuje a koordinuje preventivní aktivity a programy prevence pro žáky, poskytuje materiály a informace všem učitelům k dané problematice.

Výchovné poradkyně Mgr. Marika Veselá a Mgr. Hana Hylasová evidují děti se speciálními poruchami učení, pomáhají při tvorbě individuálních vzdělávacích plánů, spolupracují s PPP a psycholožkou, řeší výchovné problémy žáků a vedou profesní orientaci žáků.

Třídní učitel mapuje vztahy žáků v třídním kolektivu, řídí třídní dění a preventivní aktivity.

8. Cíle programu

8.1. Dlouhodobé cíle:

Žáci:

- pochopení významu a výhod zdravého životního stylu
- předcházení problémovým situacím (asertivní chování, budování vzájemného respektu, tolerance, ...)
- respektování odlišností druhých
- rozvoj osobnostně sociální výchovy
- vůle a snaha řešit problémové situace nenásilnou formou
- smysluplné trávení volného času
- rozvoj etického a právního vědomí
- sexuální výchova a osvěta
- dopravní výchova
- posilování právního vědomí
- prohlubování umění komunikace mezi vrstevníky, dětmi a dospělými

Učitelé:

- podporovat vzájemnou pozitivní komunikaci mezi kolegy a žáky
- posilování pozitivních vztahů v třídních kolektivech (nastavení kladného klima třídy po návratu žáků do školy)
- aktivní přístup k dalšímu vzdělávání
- respektování individuality žáků
- spolupráce při preventivních aktivitách pro žáky
- vytváření kladného příkladu pro žáky
- pomoc žákům při překonávání překážek, nabídka služeb odborníků
- zlepšit komunikaci mezi školou a rodiči

Rodiče:

- aktivní spolupráce s třídními učiteli
- aktivní podíl rodičů na kontrole připravenosti žáků do školy
- navštěvování třídních schůzek a konzultací
- motivace vlastních dětí
- podpora preventivních programů

8.2. Krátkodobé cíle

Žáci:

- účast na akcích preventivního programu pořádaných školou
- účast na školních projektech
- znalost právních důsledků šikany, zastrašování, projevů rasismu a užití násilí
- účast na mimoškolních aktivitách
- znovu začlenění všech žáků po uzavření škol jak po stránce socializace jednotlivce do skupiny, tak i po stránce vzdělávací a výchovné

Učitelé:

- spolupráce vyučujících na pomoci problémovým žákům
- získávání informací o dění ve třídě, jejich vyhodnocování
- pravidelná kontrola zameškaných hodin
- řešení aktuálních problémových situací – záškoláctví, kouření, vulgární vyjadřování, šikana...
- zajištění informovanosti žáků a rodičů o preventivních programech
- aktivní účast na preventivních programech a pomoc při jejich vyhodnocování
- pomoc při tvorbě MPP a jeho evaluaci
- pomoc žákům, na kterých se bude negativně projevovat čas strávený mimo kolektiv
- více času i prostoru pro práci se žáky z Ukrajiny – umožnit jim snazší začlenění do kolektivů, pomoci s jazykovou bariérou

Rodiče:

- pravidelná kontrola elektronických žákovských knížek, zpětná vazba s třídním učitelem
- reakce na výzvy třídního učitele
- včasné hlášení absence, nepodporovat záškoláctví
- jednotné působení školy a rodiny
- účast na akcích pořádaných školou

9. Podpora vedení školy

- vedení školy vytváří v průběhu školního roku podmínky pro naplňování cílů preventivního programu
- umožňuje odborné vzdělávání školního metodika prevence, výchovného poradce i ostatních pedagogických pracovníků
- spolupracuje s metodikou prevence a výchovným poradcem při řešení problémových situací
- vytváří v rámci pedagogických porad prostor pro informování učitelů
- vedení školy spolupracuje s organizacemi, které nabízejí využití volného času pro děti (např. DDM, ZUŠ, Olympie Březová, dobrovolní hasiči...)
- zajišťuje finanční prostředky na nákup metodických pomůcek a literatury pro realizaci Preventivního programu školy
- poskytuje potřebné prostory pro zájmovou činnost a besedy
- škola reaguje na nabídky určené žákům školy v oblasti kulturní, vzdělávací, sportovní a to dle svého uvážení a zájmu žáků

9.1. INFORMOVANOST PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ

S preventivním programem jsou seznámeni všichni pedagogičtí pracovníci, kopie je umístěna na webových stránkách školy. Aktuální informace jsou umísťovány na nástěnku, popřípadě sdělovány třídním učitelům. Pedagogičtí pracovníci spolupracují se školními metodikou prevence a s preventivním týmem.

9.2. VZDĚLÁVÁNÍ

Hlavní podíl na dalším rozvíjení znalostí a dovedností související s prevencí rizikového chování spočívá v samostudiu všech učitelů školy a především školního metodika prevence. Ten pro své kolegy vyhledává nové informace a podněty, předává jim informace, které získal na školeních.

10. Legislativa

- Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (čj. MŠMT – 21149/2016)
- Národní strategie primární prevence rizikového chování v působnosti MŠMT na období 2019-2027
- Národní strategie protidrogové politiky na období 2010-2018
- Strategie prevence kriminality v ČR na léta 2016-2020 (MVČR)
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů (č.j. 21291/2010-28)
- Vyhláška č. 147/2011 Sb. O vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných
- Trestní zákoník 40/2009
- Zákon o sociálně právní ochraně dětí 359/1999
- Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) 561/2004 Sb.
- Vyhláška MŠMT č. 197/2016 Sb. O poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních
- Zákon č.65/2017 Sb. o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek
- Zákon č.561/2004 Sb. školský zákon
- Zákon č.563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů
- Zákon č.562/2004 Sb. kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím školského zákona

11. Řízení a realizace preventivních aktivit

Za realizaci Preventivního programu zodpovídá školní metodik prevence, který koordinuje práci jednotlivých učitelů a dalších zaměstnanců školy.

Školní metodik se podílí na analýze současného stavu a zároveň na řešení jednotlivých problémů. O průběhu naplňování Preventivního programu informuje vedení školy a spolu s ním pravidelně vyhodnocuje aktuální situaci ve škole.

11.1. Realizace programu

11.1.1. Ve výuce na prvním stupni ZŠ

Primární prevenci na prvním stupni má na starosti třídní učitel. S jednotlivými tématy se děti setkávají především v prvouce, přírodovědě a vlastivědě. Při výuce lze využít různých metod, např. výklad, předávání informací, samostatnou práci, skupinovou práci, projektové vyučování či dramatickou výchovu nebo využít materiály školy z oblasti primární prevence.

Jednotlivá témata budou plnit průběžně během školního roku. V hodinách Čj se využívá ve všech ročnících dramatizace nácviku asertivního chování, sebeuvědomování, základů etické výchovy. V hodinách Pv dbát na nutnost osobní hygieny, v hodinách Tv posilovat zdatnost, otužování a sebevědomí dětí. V hodinách Vv na tvorbu plakátů propagujících zdravou výživu, plakáty proti kouření, pití alkoholu apod.

- navozování příznivého psychosociálního klimatu ve třídě
- osvojování a upevňování základních návyků – hygiena, životospráva, sdělení základních informací o experimentování s alkoholem a cigaretami
- základy etické a právní výchovy
- zaměření pozornosti na včasné odhalování specifických poruch učení nebo i jiných postižení
- všestranný rozvoj osobnosti žáka
- soustředěnost na včasné diagnostikování rizikového chování ve třídních kolektivech
- důraz na spolupráci s rodiči

- široká nabídka volnočasových aktivit
- ekologická výchova
- návštěvy filmových a divadelních představení, koncertů, besed apod. Účast ve výtvarných, sportovních, zdravotnických a dopravních soutěžích

11.1.2. Tematické okruhy v jednotlivých ročnících na prvním stupni ZŠ

Ročník	Téma
1. ročník	Osobní bezpečí- umění říkat ne
	Nebezpečí zneužití mladšího a slabšího
	Bezpečný internet
	Vztahy v dětském kolektivu a v rodině
	Základní zásady mezilidské komunikace
	Základní hygienické návyky
	Ochrana člověka
2. ročník	Rodina jako bezpečné místo
	Výživa
	Zdravý životní styl
	Lidské tělo a péče o něj
	Ochrana zdraví
	1. pomoc při drobném poranění
	Nácvik dovednosti odmítat drogy
	Se šikanou se nekamarádím
	Zásady mezilidské komunikace
	Vztahy v dětském kolektivu
	Dopravní bezpečnost
	Osobní bezpečí
	Nebezpečné látky v domácnosti
3. ročník	Režim dne, žijeme zdravě
	Využití volného času
	Ochrana proti obtěžování cizí osobou
	Řešení konfliktních situací nenásilným způsobem
	Tabák, alkohol, káva, drogy a jejich škodlivost
	Linky tísňového volání
	Jsme Evropané- lidská odlišnost
	Kyberšikana, bezpečný internet
	HIV, Aids

4. ročník	Denní režim
	Reklama a návykové látky
	Centra pomoci
	Péče o zdraví, správná výživa
	Bezpečné chování v rizikovém prostředí
	Rizikové chování - šikana, hrací automaty, počítače
	Základy sexuální výchovy
5. ročník	Intimní a duševní hygiena
	Bezpečné chování v rizikovém prostředí
	Vztahy v kolektivu, odmítání ubližování, šikany
	Rodina, domov
	Puberta, odlišnost mezi pohlavími
	Asertivní chování
	Léčivé a návykové látky – rizika zneužívání
	Osobní bezpečí – hledání pomoci

Cílem je, aby děti uměly po absolvování 1. stupně:

- pojmenovat základní mezilidské vztahy
- komunikovat se službami poskytujícími poradenskou pomoc
- rozpoznat projevy lidské nesnášenlivosti
- definovat rodinu jako zázemí a útočiště
- zvládat rozdíly v komunikaci se svými vrstevníky a dospělými
- mít základní sociální dovednosti
- umět se chránit před cizími lidmi
- mít základní zdravotní návyky
- umět si správně zorganizovat svůj volný čas
- znát přesné informace o alkoholu, tabáku a dalších návykových látkách a znát následky jejich užívání
- znát základní způsoby odmítání návykových látek ve styku s vrstevníky
- nebát se informovat o sexuálním zneužívání
- na koho se obrátit v případě, že někdo ohrožuje nebo poškozuje jeho práva

11.1.3. Ve výuce na druhém stupni ZŠ

Práce na druhém stupni je velmi náročná na koordinaci tak, aby byla probrána všechna témata, ale nedocházelo k jejich překrývání a přesycení žáků informacemi. S tématy z oblasti prevence se pracuje především v předmětech občanská výchova, přírodopis, chemie, výtvarná výchova, český jazyk a literatura.

K práci s tématy lze využít metod výkladu, samostatné práce, práce s médii, projektové vyučování, skupinové práce, dramatické výchovy, situační hry, hry na sebezpoznání, filmy s tématy prevence a následné reflexe, nácvik verbální a neverbální komunikace, besedy a přednášky s odborníky.

11.1.4. Tematické okruhy v jednotlivých ročnících na druhém stupni ZŠ

Ročník	Téma	Předmět
6. ročník	Volný čas	VkO, Vv
	Žebříček hodnot	VkO
	Osobní bezpečí, šikana, násilí a agresivita	VkO
	Barvy- jak se dnes cítím	Vv
	Funkce rodiny	VkO
	Komunikace	VkO
	Vánoční zvyky, tradice v rodině	Vv, VkO
	Charakteristika	Čj
	Zdraví způsob života a péče o zdraví	VkO
	Základy 1. pomoci	Přd
	Ochrana před přenosnými chorobami a před úrazy	Přd
	Zásady společenského chování	VkO
	Odpovědné chování v situacích úrazu a život ohrožujících stavů	Přd
	Kamarádství, přátelství, láska	VkO
	Vzájemné vztahy, řešení problémů	VkO
	Řešení zátěžových situací	VkO
	Žebříček hodnot	VkO
	Škodlivé návyky	VkO
	Lidská odlišnost- tolerance	VkO
7. ročník	Dodržování pravidel bezpečnosti	VkO
	Dodržování pravidel ochrany zdraví	VkO

	Problémy lidské nesnášenlivosti, extrémismus	VkO
	Adaptace na životní změny	VkO
	Projevy vandalizmu	VkO
	Přenosné nemoci	VkO
	Psychohygiena	VkO
	Nebezpečí komunikace prostřednictvím ICT, sebeochrana, vzájemná pomoc	VkO
	Mezilidské vztahy, pravidla soužití	VkO
	Sexuální výchova	VkO
	Podobnost, odlišnost lidí	VkO
	Dětská práva	VkO
	Komunikace mezi lidmi – kulturní chování, pravidla společenského styku	VkO
8. ročník	Sexuální dospívání a reprodukční zdraví	Přd, VkO
	Sexualita jako součást formování osobnosti	VkO
	Autodestruktivní závislosti	VkO
	Skryté formy a stupně individuálního násilí, zneužívání	VkO
	Zdravý životní styl, poruchy příjmu potravy	Přd
	Fyziologie, působení drog na zdraví	Přd
	Bezpečný internet	I
	Tělesné, duševní a sociální změny u závislého	Přd
	Grafiti (umění nebo vandalství)	Vv
	Trávicí soustava, správná výživa	Přd
	Rozvoj sebepoznání a sebepojetí, formování osobnosti	VkO
	Dýchací soustava	Přd
	Sexuální výchova, odlišnosti	Přd
	Rozvoj závislosti a její nepředvídatelnosti	Přd
	Pohlavní choroby, AIDS	Přd
	Nervová soustava	Přd
9. ročník	Právní odpovědnost, trestní normy	VkO
	Rizika ohrožující zdraví	VkO
	Grafiti (umění nebo vandalství)	Vv

	Prostředky komunikace – reklama, bulvár	VkO
	Manipulace s lidmi	VkO
	Pohlavní choroby, AIDS	Přd
	Vlivy náboženství a sekt	VkO
	Party a zneužívání lidí	VkO

Cílem je, aby žáci uměli a znali po absolvování ZŠ:

- znát význam harmonických mezilidských vztahů pro zdraví
- respektovat odlišné názory, způsoby a chování lidí, být tolerantní k menšinám
- spolupracovat ve skupině a přebírat zodpovědnost za společné úkoly
- pojmenovat základní návykové látky
- znát jejich účinky na lidský organismus
- orientovat se v problematice závislosti
- znát základní právní normy
- vědět, kde jsou kontaktní místa pro danou problematiku
- posilovat své sebevědomí i sebevědomí druhých
- vědět, kde hledat odbornou pomoc, v případě potřeby ji umět použít
- správně se rozhodovat
- zaujímat zdravé životní postoje
- orientovat se v problematice sexuální výchovy
- bránit se různým formám násilí
- zvládat základní sociální dovednosti
- znát významné dokumenty upravující lidská práva a sociálně právní ochranu dětí

12. Další aktivity

- a) **schránka důvěry** – zde se mohou děti svěřit se svým problémem (i anonymně), stačí na lísteček uvést nějakou značku, odpověď najde posléze na nástěnce, která je umístěna v prvním patře
- b) **zvyšování příznivého klimatu v třídních kolektivech** – formou organizování výletů, exkurzí, lyžařského kurzu, adaptačních pobytů, ...
- c) **organizování akcí směřujících k oživení klimatu ve škole** – zábavnou formou zpříjemnění školního prostředí (sportovní olympiáda, školní akademie, výzdoba školy, ...)
- d) **účast v soutěžích a olympiádách – vzdělávacích, sportovních aj.**
- e) **spolupráce s rodiči** v rámci třídních schůzek, konzultačních hodin, při individuálních pohovorech - seznámení rodičů s Preventivním programem školy v rámci třídních schůzek a prostřednictvím webových stránek školy, nabídka propagačních materiálů o drogách, informovat o nebezpečí drog zejména u starších žáků, kterým rodiče povolují účast na diskotékách, informovat rodiče prostřednictvím místního tisku o programu školy v oblasti prevence rizikového chování a zdravého životního stylu, zajištění návaznosti dalších institucí, které budou rodičům pomáhat a řešit problémy (psycholog, PPP, dětský lékař, středisko výchovné péče apod.), seznámení rodičů s postupem školy v případě problémů žáků s drogami (viz. kapitola 16) pár slov pro rodiče:
  - ▽ O drogách. Jak poznám, že moje dítě alkohol nebo drogy bere. (viz. kapitola 16)
  - ▽ Doporučení rodičům, jejichž dítě má problémy s návykovými látkami. Čemu se vyhnout? (viz. kapitola 16)
  - ▽ O šikaně. Definice pojmu. Varovné signály pro rodiče. Co tedy dělat? (viz. kapitola 16)
- f) **AJAX**
- g) **práce na školních projektech**
- h) **zapojení do projektů Ovoce do škol a Zdravé zuby**
- i) **dopravní výchova**, návštěva dopravního hřiště
- j) **široká nabídka volnočasových aktivit**
- k) **spolupráce s Okresním metodikem prevence**

- l) spolupráce s PPP***- vyšetření problémových žáků, diagnostika tříd
s problémovými kolektivy, rozvoj osobnosti žáků
- m) spolupráce s OSPODem***
- n) spolupráce s Policií ČR a městskou policií***
- o) spolupráce se sociálními kurátory***
- p) besedy s vhodnou tematikou***
- q) Den otevřených dveří***
- r) Poslední zvonění***

13. Opatření při zjištění problému:

- výchovní pracovníci, TU – řešení situace s jednotlivcem, řešení situace ve třídě, informování výchovného poradce, školního metodika prevence a vedení školy, v případě potřeby informování rodičů
- školní metodici prevence – informování OSPODu, rozbor situace s TU, VP a vedením školy (zástupkyní ředitele Mgr. Janou Novotnou)
- případné informace Policii ČR

14. Kontaktní adresy a telefonní čísla

Krizové centrum Karlovy Vary	Myslbekova 4 Karlovy Vary	353 230 000
Odbor sociálních věcí	Sokolov	354 228 200
Policie ČR	Sokolov	
pí. Petr Krágl		774 022 888
Městská policie	Sokolov	
pí. Jaroslav Šlais	Rokycanova 1929	156 - 2
vedoucí oddělení prevence kriminality		
p. Petr Krágl		774 022 888
okrskový strážník pro Březovou		
prap. Martin Voves		974 376 525
prap. Robert Pfeiffer		974 376 525
Městská policie Sokolov		
Odpovědný strážník: Jaroslav Šlais		602 524 824
Oddělení péče o dítě	Sokolov	359 808 139
pí. Trefilová, kurátorka		
PPP	K.H.Máchy	352 604 505
Ing. Adéla Martincová	Sokolov	739 609 158
Organizace KOTEC	M. Majerové 1764	352 661 926
Dětská lékařka	Březová	777 188 661
pí. Galeková		
Rodinná poradna	K.H. Máchy	352 622 148

15. Krizový plán – souhrn postupů při výskytu rizikového chování ve škole

15.1. Postup při výskytu šikany

Vytváření školního programu proti šikanování je dlouhodobý a trvalý proces. Určují ho dva znaky – celoškolní rozměr a zaměření na specifickou prevenci. Aby škola žáky účinně chránila před šikanováním, zapojí všechny pedagogické pracovníky. Zaměření na specifickou prevenci vypovídá, že se program věnuje výhradně řešení šikany, a to prostřednictvím specifické primární prevence a prevence sekundární.

Obecná struktura 13 komponent ve školním programu proti šikanování má univerzální charakter a lze ji použít jako jednotící princip i pro ostatní rizikové chování, a tak vytvořit integrovaný, ucelený Preventivní program školy.

Školní program proti šikanování má 13 komponent (hlavních součástí):

1. zmapování situace – analýza a evaluace (před a po zavedení programu či opatření a také v jeho průběhu)
2. motivování pedagogů pro změnu
3. společné vzdělávání a supervize všech pedagogů
4. užší realizační tým (zástupce vedení - nejlépe ředitel, zástupci třídních učitelů z 1. a 2. stupně, zástupce družiny, školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog atd.
5. společný postup při řešení šikanování
6. primární prevence v třídních hodinách
7. primární prevence ve výuce
8. primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování;
9. ochranný režim (školní řád, dohledy učitelů)
10. spolupráce s rodiči (vhodný způsob seznámení s prevencí a řešením šikany ve škole, například na webových stránkách, pomocí informativního dopisu a při třídních schůzkách)
11. školní poradenské služby

12. spolupráce se specializovanými zařízeními
13. vztahy se školami v okolí (domluva ředitelů na spolupráci při řešení šikany, kdy se jí účastní žáci z různých škol)

Postupy pro vyšetření a řešení šikany

První pomoc při počáteční šikaně

1. odhad závažnosti a formy šikany
2. rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběťmi
3. nalezení vhodných svědků
4. individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků a konfrontace oběti s agresory)
5. ochrana oběti
6. předběžné vyhodnocení a volba ze dvou typů rozhovoru:
  - a) rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření)
  - b) rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku)
7. realizace vhodné metody:
  - a) metoda usmíření
  - b) metoda vnějšího nátlaku (výchovní pohovor nebo výchovní komise s agresorem a jeho rodiči)
8. třídní hodina:
  - a) efekt metody usmíření
  - b) oznámení potrestání agresorů
9. rozhovor s rodiči oběti
10. třídní schůzka
11. práce s celou třídou

Krizový scénář pro výbuch skupinového násilí při pokročilé šikaně:

A. První (alarmující) kroky pomoci

1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany
2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí

B. Příprava podmínek pro vyšetřování

3. zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy
4. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi

5. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře)
6. oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům

C. Vyšetřování

7. rozhovor s obětí a informátory
8. nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků
9. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky
10. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi)

D. Náprava

11. metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny

15.2. Postup školy při výskytu nebo užití alkoholu ve škole

Prodej nebo podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18ti let je v ČR zakázáno. Zakázáno je rovněž osobám mladším 18ti let alkohol nabízet, nebo je v konzumaci alkoholu podporovat.

Školním řádem škola stanovuje zákaz užívání alkoholu v prostorách školy i na všech akcích školou pořádaných. Podávání alkoholu osobám mladším 18ti let může být trestným činem nebo přestupkem.

Doporučené postupy a metody z hlediska pedagoga

Osvědčuje se věcnost, a to jak při předávání informací o návykových látkách, tak při řešení případných problémů. Z interakce s pedagogem mají žáci vycítit zájem o jejich zdraví a prospěch. Totéž platí pro jednání s rodiči. Při sdělování informací o návykových látkách není nutné, aby se pedagog stavěl do role experta, je však žádoucí, aby informace, které šíří, byly ověřené, věcné a odpovídaly stavu poznání o tématu.

Prezentování příkrých hodnotících soudů bývá málo efektivní a někdy dokonce kontraproduktivní. (Žáci sdělení nepřijmou pro formu jeho podání). Sdělení formulovaná hodnotícím tónem (např. „Je špatné, když děti pijí alkohol.“ nebo

„Kouření je špatné, protože způsobuje rakovinu plic“) jsou méně účinná než sdělení, která jsou suchým konstatováním faktu (např. „Alkohol působí na vyvíjející se nervovou soustavu a může ohrozit zdravý vývoj psychiky. Lékaři i společnost chtějí chránit zdraví mladých lidí, proto ze zákona není dovoleno alkohol podávat nezletilým.“).

Kdy, koho a v jakém případě vyrozumět – škála rizika ve vztahu k typům prevence

Informovat rodiče je nutné v případě, že dítě má závažnější problém s návykovými látkami. Vždy je vhodné informovat dětského lékaře. Pokud je nutná intervence a není dobrá spolupráce s rodiči, obraťte se na specializovaná zařízení.

V případě, kdy spolupráce s rodiči není efektivní a dítě je ohroženo, má škola povinnost obrátit se na OSPOD s upozorněním na možné ohrožení výchovy dítěte (ustanovení § 201 zákona č. 40/2009 Sb.). Škola má povinnost oznamovat (dle § 10 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí a mládeže) OSPOD, že jde o děti, které jsou ohroženy a jsou uvedeny v § 6 tohoto zákona.

Pokud rodiče se školou nespolupracují a dítě je ohroženo na výchově, mohlo by jejich nespolupracování zakládat také podezření ze spáchání trestného činu Ohrožování výchovy dítěte dle ustanovení § 201 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. – tím, že závažně porušuje svou povinnost o dítě pečovat nebo porušuje jinou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, tento trestný čin lze spáchat i z nedbalosti.

Možnosti a limity pedagoga (doporučení rozvoje duševního zdraví, prevence burn out ...)

Učitel v mnoha případech může odhalit problém v jeho počátcích a mnohdy stačí rozumné usměrnění dítěte, které je pak schopné korigovat své chování. V případech kdy je problém závažnější, měl by učitel pomáhat při zajištění vhodné odborné péče.

Učitel není specialista na řešení problémů se závislostí, nemá také nést odpovědnost za řešení problémů, které přesahují jeho kompetence a poslání.

Odkazy, literatura

www.drogy-info.cz

www.podaneruce.cz

www.prevcentrum.cz

www.drnespor.eu

Jako vhodnou literaturu lze použít Nešpor K., Csémy L. Alkohol drogy a vaše děti (volně ke stažení na www.drnespor.eu).

15.3. Postup školy při výskytu a konzumaci tabákových výrobků ve škole

Ve vnitřních i vnějších prostorách školy je zakázáno kouřit. Kouřit zde nesmějí žádné osoby a není ani možné zřizovat kuřárny nebo místa pro kouření vyhrazená. Školním řádem je kouření v prostorách školy zakázáno a stanovena opatření za jejich porušování.

Jak postupovat

Zmapování situace – prevalence kouření, eventuálně názory a znalosti dětí

Informování o rizicích kouření, principu tabákového byznysu – forma zvláštního semináře či v rámci jiné hodiny/příležitosti. Zapojení problematiky kouření do výuky v jednotlivých hodinách – výklad poškození zdraví v hodinách přírodopisu/biologie, výpočet výdajů za cigarety v hodinách matematiky, výtvarné projekty na téma kouření, práce s dětskými protikuřáckými webovými stránkami v hodinách informatiky. Preventivní působení by mělo být zaměřeno na celé třídní kolektivy nejen na problémové dítě. Informace by se neměly týkat jen kouření cigaret, ale i dalších forem užívání tabáku, zejména vodních dýmek.

Pravidelné dotazníkové šetření mezi žáky pomocí anonymních dotazníků za účelem monitorovat stav kouření a postoje ke kouření ve škole.

Pořádání celoškolských akcí ke Světovému dni bez tabáku nebo mezinárodnímu nekuřáckému dni. Například vyhlašování školních soutěží – výtvarná, literární soutěž na téma kouření, soutěž o nejlepší protikuřácký videoklip.

Uspořádání sportovního dne – zdůraznění, jak je důležité nekouřit pro udržení fyzické kondice

Základní informace trvale dostupné – nástěnka, stánek, školní webové stránky. Vhodné je umístit plakáty mimo jiné i na toaletu. Informace předávat atraktivní a interaktivní formou – barevné obrázky, fotky, videa, kvízy, soutěžní otázky.

Zpětná vazba (změnily se názory, znalosti, postoje dětí?).

Nekuřácké prostředí je norma – ve škole (včetně pracoven učitelů), ale i doma nebo v autě.

Dostupná léčba závislosti na tabáku pro ty, kdo si přejí přestat (většina kuřáků, i adolescentních, si přeje přestat, ale neví, jak na to, ani o jak silnou závislost se jedná – proto je jich úspěšných jen málo). Informovat se v nejbližším zdravotnickém zařízení, které se specializuje na odvykání kouření, zda je v tomto zařízení možnost odvykání dětí a adolescentů, nabízet tuto možnost rodičům dítětem které kouří.

Volba relevantních argumentů – nestrašit rakovinou či infarktem, ale tím, co dospívající zajímá: zhoršení akné i kvality pleti, zápach z úst, zhoršení sexuálních funkcí, vrásky, stárnutí pleti, finanční stránka kouření (co lze koupit namísto týdenní, měsíční či roční dávky cigaret), zhoršení fyzické kondice, vysvětlení principu tabákového byznysu (výrobci musejí získat své zákazníky do závislosti, dokud oni „nemají rozum“ – dospělí s kouřením prakticky nezačínají, výrobci cigaret vědomě prodávají zboží, které zabíjí a vydělávají na tom velké obnosy peněz).

Co nejširší spolupráce – sociální pracovníci, školní metodik prevence, psycholog, pedagogicko-psychologické poradny, protidrogový koordinátor, pediatr či jiní lékaři a zdravotníci.

Informování rodičů o problematice kouření a o kouření v dětské populaci na rodičovských schůzkách – snaha minimalizovat podceňování kouření dětí ze strany rodičů, zvýšení informovanosti rodičů, možnost navázat spolupráci s rodiči na dané téma, možnost vysvětlit, jak důležité je pro dítě nekuřácké domácí prostředí.

Není vhodné uchýlovat se ke striktním zákazům a postihům bez zařazení do kontextu a bez osvětlení problému kouření dotyčnému dítěti.

V jakém případě vyrozumět Policii ČR a OSPOD

Školní psycholog, školní metodik prevence

Pedagogicko – psychologický poradce

Rodiče

Ošetřující lékař (pediatr, praktický lékař pro děti a dorost či jiný)

Odborník v léčbě závislosti na tabáku – v případě, že dítě chce odvyknout a nedaří se mu to

Policie ČR - Prodej tabákových výrobků nezletilým

15.4. Postup při užití návykové látky ve škole

Návykové látky

- Zakázána je výroba, distribuce, přechovávání, šíření i propagace omamných a psychotropních látek, a to bez ohledu na věk žáka a prostředí, ve kterém by k tomu docházelo. Zakázáno je rovněž navádění k užívání těchto látek.
- Školním řádem škola stanoví zákaz užívání návykových látek (dále jen NL), jejich distribuci, přechovávání a další formy nakládání. Současně stanoví zákaz vstupu do školy pod jejich vlivem. Školním řádem stanoví

rovněž sankci za porušení zákazu. Při používání sankcí je nutný individuální přístup podle vážnosti jednotlivých případů.

- Ten, kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle §283 trestního zákoníku (Zákon č. 40/2009 Sb.) a spáchání nebo dokončení takového trestného činu nepřekazí, se sám vystavuje trestnímu stíhání. Překazit takový čin lze tím, že ho včas oznámí orgánům Policie ČR nebo státnímu zástupci.

Doporučené postupy školy

- Vytvořit podmínky pro předcházení výskytu případů užívání návykových látek v prostorách školy v době školního vyučování, včetně všech školních akcí i mimoškolní činnosti.
- Zajistit ochranu zdraví žáků před škodlivými účinky návykových látek v prostorách školy v době školního vyučování, včetně veškerých školních akcí.
- Školním řádem školy a vnitřním řádem školského zařízení (dále jen „školní řád“) jasně vymezit zákaz užívání návykových látek ve škole, jejich nošení do školy.
- Poskytovat žákům a zákonným zástupcům nezletilých žáků nezbytné informace.
- Poskytovat žákům věcné a pravdivé informace o návykových látkách formou, která je přiměřená jejich rozumovému a osobnostnímu vývoji.
- Působit preventivně na žáky v oblasti primární prevence užívání návykových látek.
- Do veškerých poučení o ochraně zdraví zakotvit informace o rizicích užívání návykových látek a zákazu jejich užívání při všech činnostech souvisejících se školními aktivitami.
- Poskytovat žákům, kteří mají s užíváním návykových látek problémy, jakož i zákonným zástupcům nezletilých žáků, informace o pomáhajících institucích a možnostech řešení situace.
- Při řešení případů souvisejících s užíváním návykových látek nebo distribucí NL je třeba spolupracovat s dalšími zainteresovanými institucemi

a orgány – externí subjekty realizující primárně preventivní programy, školská poradenská zařízení, Policie ČR, orgány sociálně-právní ochrany dětí apod.

- V případě externích subjektů realizujících preventivní programy ve školách a školských zařízeních preferovat programy, jejichž odborná způsobilost byla ověřena nebo certifikována a efektivita programů je vyhodnocována.
- V případech, které stanoví zákon, plnit ohlašovací povinnost směrem k orgánům činným v trestním řízení, orgánům sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností a zákonným zástupcům nezletilého žáka.

Konzumace NL ve škole

- V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci NL v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
- Návykovou látku je třeba žákovi odebrat za přítomnosti další osoby a s použitím ochranných pomůcek a zajistit ji, aby žák nemohl v konzumaci pokračovat. O události se sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka, včetně toho, zda byly provedeny orientační testy na NL, případně další vyšetření, a s jakým výsledkem, viz níže bod 14). Tento záznam založí školní metodik prevence do své agendy a vyrozumí vedení školy.
- Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností, pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí.
- V případě, kdy je žák pod vlivem NL do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci a Policii ČR, pokud ji nevolala již dříve.
- Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle školního řádu školy. Především ihned zajistí vyjádření žáka a vyrozumí vedení školy.
- V případě, že žák není schopen pokračovat ve vyučování, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce nezletilého žáka, popř. rodiče nebo jinou blízkou osobu zletilého studenta, a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole. Vyrozumění škola učiní i v případě, kdy žák způsobilý k pobytu ve škole je.

- V případě, že žák není schopný dbát pokynů zaměstnanců školy, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce nezletilého žáka, popř. rodiče nebo jinou blízkou osobu zletilého žáka, a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
- Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany a vyčká jeho pokynů. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany obce vyžadovat pomoc.
- Zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že nezletilý žák konzumoval NL ve škole i v případě, kdy je žák schopen výuky (dbát pokynů pracovníků školy). Zákonný zástupce má právo se písemně vyjádřit k této skutečnosti a postupu školy.
- Současně splní oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dítěte. Oznamovacím místem je příslušný odbor obce s rozšířenou působností podle místa bydliště dítěte.
- V případě uživatelova zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.
- Z konzumace NL ve škole je třeba vyvodit opatření stanovené školním řádem. Nicméně je nutné rozlišovat distributora od uživatele. Uživatel je rizikový pouze sobě, distributor může ohrozit okolí. Distribuce je trestným činem, užívání NL je porušením školního řádu.
- Prokázané navádění jiných žáků k užívání návykových látek je považováno rovněž za rizikové a protiprávní jednání.
- V případě důvodného podezření na intoxikaci žáka může v určitých případech pedagogický pracovník provést orientační test na přítomnost NL (zkouška ze slin, z potu) ze zákona 379/2005 Sb. § 16. Jedná se o situace ve „formách výuky“, které představují odůvodněné riziko ohrožení života nebo zdraví dětí, žáků nebo studentů nebo jiných osob nebo odůvodněné riziko poškození majetku. Z uvedeného restriktivního výkladu plyne pro školskou praxi zásadní pravidlo, že v případě pochybnosti pedagogický pracovník oprávnění k orientačnímu vyšetření nevyužije.
- V ostatních případech důvodného podezření může pedagogický pracovník orientační test provést pouze na základě předem získaného souhlasu zákonného zástupce nezletilého žáka nebo souhlasu zletilého žáka s orientačním testováním žáka na přítomnost NL. Pokud je výsledek testu pozitivní, postupuje pedagogický

pracovník obdobným postupem jako je uvedeno od bodu 3. O události sepíše pedagogický pracovník stručný záznam s vyjádřením žáka (více viz níže Příloha). Test s pozitivním výsledkem plně hradí rodič nebo zákonný zástupce – pokud s tím souhlasil v písemném souhlasu s testováním. Obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem NL, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole.

- Obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem NL, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole.

Distribuce NL ve škole

- Distribuce NL je v České republice považována za protiprávní jednání. Je proto zakázána a může být kvalifikována jako trestný čin. Množství, které žák distribuuje, není nijak rozhodující.
- Přechovávání NL je také vždy protiprávním jednáním. Množství, které u sebe žák v danou chvíli má, je rozhodující pro to, aby toto protiprávní jednání bylo blíže specifikováno buď jako přestupek nebo v případě množství většího než malého jako trestný čin (provinění v případě nezletilého žáka) - ale toto množství nemusí mít žádný vliv na kázeňský postih, který je stanovený školním řádem.
- Jestliže má pracovník školy důvodné podezření, že ve škole došlo k distribuci NL, musí o této skutečnosti škola vždy vyrozumět místně příslušné oddělení Policie ČR, protože se jedná o podezření ze spáchání trestného činu.
- Jestliže se tohoto jednání dopustila osoba mladší 18 let nebo bylo namířeno proti osobě mladší 18 let, vyrozumí škola také zákonného zástupce a orgán sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností.
- Pokud v rámci tohoto podezření zajistí pracovníci školy nějakou látku, postupují způsobem popsáním níže.

Nález NL ve škole

A. V případě, kdy pracovníci školy **naleznou v prostorách školy látku**, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto:

- Látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
- O nález ihned uvědomí vedení školy spolu s písemným záznamem

- O nálezu vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky
- V případě časové překážky na straně Policie se z praktických důvodů doporučuje za přítomnosti dalšího pracovníka školy s použitím gumových/latexových rukavic vložit látku do obálky, napsat datum, čas a místo nálezů. Obálku přelepit, přelep opatřit razítkem školy a svým podpisem a uschovat do školního trezoru. Zajištěnou látku následně předat Policii ČR.

B. V případě, kdy pracovníci školy **zadrží u některého žáka látku**, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto:

- Zabavenou látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
- O nálezů ihned uvědomí vedení školy.
- O nálezů sepiší stručný záznam s vyjádřením žáka, u kterého byla látka nalezena, datum, místo a čas nálezů a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byla látka nalezena (nebo který látku odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomen/na ředitel/ka školy nebo její/jeho zástupce.
- O nálezů vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky a informuje zákonného zástupce nezletilého žáka.
- V případě, že je látka nalezena u žáka, který se jí intoxikoval, předají látku zajištěnou výše uvedeným postupem, přivolanému lékaři, který se dostaví v případě, že to vyžaduje zdravotní stav žáka. Může to usnadnit léčbu, neboť u řady NL jsou známy protilátky, které odstraní nebo zmírní akutní účinek NL. Další postup nutný k identifikaci látky pak zajistí Policie ČR.

C. V případě, kdy pracovníci školy mají důvodné podezření, že **některý z žáků má NL u sebe**, postupují takto:

- Jedná se o důvodné podezření ze spáchání trestného činu, resp. provinění v případě nezletilých osob, nebo přestupku, a proto řešení této situace spadá do kompetence Policie ČR.
- Bezodkladně vyrozumí Policii ČR, zkontaktují s ní další postup a informují zákonného zástupce nezletilého žáka.

- Žáka je nutné mít do příjezdu Policie ČR izolovaného od ostatních žáků, ale zásadně pod dohledem. U žáka v žádném případě neprovádějí osobní prohlídku nebo prohlídku jeho věcí.

15.5. Postup při řešení záškoláctví

Doporučené postupy a metody z hlediska pedagoga

Zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků jsou povinni dokládat důvody nepřítomnosti žáka ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými školním řádem (zákon 561/2004) a to takto:

Zákonný zástupce žáka je povinen omluvit nepřítomnost svého dítěte ve vyučování do 72 hodin třídnímu učiteli. V případě předem známé absence je žák povinen tuto skutečnost sdělit svému třídnímu učiteli.

Postup při neomluvené absenci

- O neomluvené absenci informuje třídní učitel školního metodika prevence.
- Neomluvenou absenci řeší se zákonným zástupcem žáka třídní učitel formou pohovoru, na který je zákonný zástupce žáka pozván doporučeným dopisem. Třídní učitel projedná důvod nepřítomnosti žáka a způsob omlouvání jeho nepřítomnosti a upozorní na povinnost stanovenou zákonem.
- Seznámí zákonného zástupce s možnými důsledky v případě nárůstu neomluvené absence. Provede zápis z pohovoru, do něhož uvede způsob nápravy dohodnutý se zákonným zástupcem žáka. Zákonný zástupce žáka zápis podepíše a obdrží kopii zápisu.
- Přesně stanoveno viz. Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví (Č.j.: 10 194/2002-14)
- Záškoláctví bývá často nepřiměřenou formou řešení konfliktních situací v rodině, ve škole či ve výchovných institucích, přičemž k němu mají sklon zejména děti, které se subjektivně cítí neúspěšné, nezařazené ve skupině nebo prožívají úzkost a strach v prostředí, ve kterém se pohybují.

- Jedním z hlavních úkolů pro učitele, rodiče, případně i pro psychology je vyšetření příčin záškoláctví. Ty jsou různé a nelze doporučit jediné, univerzální řešení. Náprava již rozvinutého záškoláctví bývá velmi obtížná, proto by měla být jeho předcházení věnována maximální pozornost. Prvním krokem k nápravě je problém včas rozpoznat a porozumět individualitě dítěte. Nezbytnou podmínkou pro hledání účinných strategií k postupnému překonávání vzniklých obtíží je spolupráce rodičů, učitele a i poradenských pracovníků školy. Chceme-li zvolit správný způsob pomoci a integrovat žáky zpět do školy, musíme vzít v úvahu rozdíly mezi záškoláky a dětmi odmítajícími školu. Doporučujeme následující postup s ohledem na cílovou skupinu, se kterou pracujeme.

Kontakt s dítětem:

- nutné komunikovat přátelsky, bez hodnocení a odsuzování
- hovořit zásadně o konkrétním chování, bez nálepkování dítěte
- nezjišťovat věcnou stránku problému, ale jak ho dítě prožívalo
- zajímat se, jak svoje chování vidí s odstupem, co si o něm myslí teď
- společně hledat cesty k nápravě
- má-li dítě dobrou vůli chovat se lépe, připravit mu pro to podmínky v rodině i ve škole /tato dobrá vůle nesmí být promarněna

Rodiče:

- vyjádřit porozumění jejich emocím
- vést je v komunikaci k oddělování osobnosti dítěte od jeho konkrétního chování
- přeznačkovávat chování k dítěti /způsob komunikace mění vnitřní postoj/
- vést k porozumění motivaci chování dítěte
- soustředit se na to, co rodiče mohou nebo dokonce musí udělat ke zlepšení situace
- na konci rozhovoru vždy shrnout, co bylo dohodnuto
- dohodnout se na následném sezení k reflexi, jak dohodnutá opatření fungují případně k hledání dalších možností

Učitelé:

- způsob komunikace o dítěti shodný jako při komunikaci s rodiči
- vysvětlovat motivaci chování dítěte v souvislosti s rodinným prostředím a výchovným přístupem rodičů, aby učitel mohl chování dítěte hlouběji chápat
- vést k dlouhodobé podpoře dítěte, které má snahu zlepšit svoje chování, nebrat to jako samozřejmost, ale oceňovat, povzbuzovat

Dle Lazarové B. doporučené postupy pro učitele:

- Čím dříve je záškoláctví odhaleno, tím lépe pro dítě. Při hledání příčin si udělat dostatek času pro analýzu případu, spojit se s rodiči, případně psychologem.
- Je-li záškoláctví důsledkem neúnosné školní situace, navodit změnu. Naplánovat dlouhodobá opatření, aby se situace neopakovala.
- Rozmáhá-li se záškoláctví ve velkém a máme-li podezření a na hrozbu závislostí, spolupracovat s pedagogicko-psychologickou poradnou a centry.
- Učit se v třídním kolektivu vyčíst, jaké postavení má problémový žák. Bojí-li se učitelům nebo rodičům svěřit, předat ho do péče psychologa.
- Pomoci dítěti při návratu do třídy. Doprovodit ho při prvním vstupu do kolektivu. Nemluvit o tom. K vyřešenému případu se již nevracet a neprojevoval nedůvěru. Domluvit se s rodiči na těsném kontaktu, aby bylo případně další záškoláctví včas odhaleno.
- Učitel se musí zamyslet nad vlastními pocity ve vztahu k problémovému žákovi. Měl by smazat všechny předchozí špatné zkušenosti s ním, zbavit se předsudků a postavit všechny žáky na stejnou „startovní čáru“.
- O neomluvené i zvýšené omluvené nepřítomnosti žáků informuje třídní učitel výchovného poradce, který tyto údaje vyhodnocuje. Při zvýšené omluvené nepřítomnosti prověřuje její věrohodnost. Neomluvenou nepřítomnost **do součtu 10 vyučovacích hodin** řeší se zákonným zástupcem žáka třídní učitel formou pohovoru, na který je zákonný zástupce pozván doporučeným dopisem. Projedná důvod nepřítomnosti žáka, způsob omlouvání jeho nepřítomnosti, upozorní na povinnost stanovenou zákonem a seznámí zákonného zástupce s možnými důsledky v případě nárůstu neomluvené absence. O pohovoru provede zápis, do něhož uvede způsob nápravy dohodnutý se zákonným zástupcem. Zákonný

zástupce zápis podepíše a obdrží kopii. Odmítnutí či převzetí zápisu se do zápisu zaznamenává.

- Pokud má žák **víc než 10 neomluvených hodin**, svolává ředitel školy školní výchovnou komisi. Podle závažnosti absence žáka se jí účastní: ředitel školy, zákonný zástupce, třídní učitel, výchovný poradce, zástupce orgánu sociálně-právní ochrany dětí, školní metodik prevence, zástupce rady školy (pokud byla zřízena), popř. další odborníci. O průběhu a závěrech jednání se provede zápis, který zúčastnění podepíší. Neúčast nebo odmítnutí podpisu zákonnými zástupci se v zápise zaznamenávají. Každý účastník jednání obdrží kopii zápisu.
- Pokud žák řádně neplní povinnou školní docházku, může mu být uloženo některé z výchovných opatření, o nich pojednává § 31 školského zákona. Výchovným opatřením v systému základního vzdělávání je speciálně věnována Vyhláška č. 48/2005 Sb., § 17. Pokud žák poruší povinnosti stanovené školním řádem, lze mu podle závažnosti tohoto provinění uložit napomenutí třídního učitele, důtku třídního učitele nebo důtku ředitele. Pravidla pro jejich ukládání stanoví školní řád. (Tato opatření zpravidla předcházejí před snížením stupně z chování.) Třídní učitel oznamuje uložení důtky třídního učitele řediteli školy. Důtku ředitele školy lze žákovi uložit pouze po projednání na pedagogické radě. Uložení napomenutí nebo důtky a jeho důvody se neprodleně oznámí žákovi a jeho zákonnému zástupci. Zaznamenává se do dokumentace školy (do katalogových listů).

15.6. Postup při výskytu poruch příjmu potravy

Typ prevence: specifická prevence x nespecifická prevence

- Všeobecná prevence: výchova k přiměřenosti a umírněnosti v postojích, důraz na nebezpečí jednostranných nebo extrémních postojů ve výživě, životním stylu, ve sportu. Dobrá školní jídelna, naopak omezení automatů na sladkosti, slazené nápoje ve školách.
- Specifická: nebezpečí a neúčinnost redukčních diet, obecné informace o PPP (zejména pro rodiče)

Doporučené postupy a metody z hlediska pedagoga

- Vhodná je včasná intervence u rizikových jedinců (rychle zhubnul, zvrací s jakoukoli argumentací....), interaktivní programy, rozvoj všeobecných aktivit, zájmů. U běžné populace spíše se zaměřit na předcházení nevhodných redukčních diet a prostředků na zhubnutí (důraz ne na nebezpečnost, ale na neúčinnost). Předcházet šikaně pro vzhled, oblečení, tělesný výkon, to, co jí nebo pije. Rozšířit nabídku vhodných, konkrétních materiálů (svépomocné příručky jak zvládat anorexii, bulimii) pro nemocné a jejich rodinnými příslušníky.

15.7. Postup při výskytu syndromu týraného dítěte – CAN

- u každého podezření o výskytu daného jevu musí být vždy informován ředitel školy
- učitel provede se žákem rozhovor
- když se žák nechce svěřit, doporučí mu, aby se obrátil na Linku bezpečí
- situaci řešit vždy s dalšími odborníky, vhodné je obrátit se na nejbližší středisko výchovné péče
- pokud se ukáže, že je dítě obětí domácího násilí, které splňuje skutkovou podstatu trestného činu, je zaměstnanec školy povinen tuto skutečnost oznámit Policii ČR a OSPOD
- rozhovor se zákonnými zástupci
- dle zákona č. 359/1999 Sb. je třeba kontaktovat odborníky

Kdy, koho a v jakém případě vyrozumět – škála rizika ve vztahu k typům prevence.

- Pediatra, rodiče vždy, když dítě výrazněji zhubne, opakovaně bylo přistiženo, že zvrací (stačí informace od vrstevníků), sebepoškozuje se. Rodiče, i když dítě nechodí do školní jídelny.

Možnosti a limity pedagoga (doporučení rozvoje duševního zdraví, prevence burnt out ...)

- Učitel není terapeut, zprostředkuje ale dítěti a rodině zpětnou vazbu o některých jídelních zvyklostech dítěte, může pomoci předcházet šikaně pro fyzický vzhled a výkon (zejména učitelé tělocviku), **doporučit popř.** zprostředkovat kontakt s psychologem nebo lékařem. Opatrně se pouštět do oblasti „zdravé výživy“ a redukce hmotnosti (doporučení mohou být jednostranně, přehnaně interpretována).

15.8. Postup při výskytu kyberšikany ve škole

Atributy odlišnosti

Zvláštnosti kyberšikany oproti tradiční nepřímé (psychické) šikaně

Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je max. několik desítek lidí. V prostředí internetu je svědkem (ale i útočníkem) stejného chování klidně i několik desítek tisíc lidí.

Anonymita

- oběť o napadení leckdy ani nemusí dlouhou dobu vědět
- oběť není vždy schopná identifikovat či vystopovat agresora
- vnímání dopadu jednání (útočník nevidí přímou reakci oběti na útok)
- odosobněnost útoku

Čas

- útoky se prostřednictvím internetu šíří mnohem rychleji než v realitě
- probíhají bez přestávek - oběť je šikanována 24 hodin denně, 7 dní v týdnu.
- útok je možné provést kdykoli (0:00, při hodině matematiky, apod.)
- příprava a realizace útoku není časově limitována

Místo

- agresor může provést útok odkudkoli (škola, hřiště, kavárna, doma,...)
- není nutná přítomnost agresora a oběti na stejném místě

Proměna profilu agresora i oběti

- pro útok není nutná fyzická, psychická či sociální zdatnost (oběť „klasické šikany“ může být kyberagresorem)
- podmínkou provedení útoku je „kyber–gramotnost“ a její úroveň
- kyber - prostor je dostupný komukoli

Řešení

- děti a mladí lidé za těmito projevy šikany vůbec nemusí vidět. A protože nepoznají, že se jedná o šikanu, neví, jak se s ní vypořádat.
- obtížnost zajištění rychlé ochrany oběti (odstranění profilu, SMS, ICQ....)
- často chybí svědci
- obtížně stopovatelný útočník
- nejednoznačný přístup k legislativě

Závislost související s využíváním ICT technologií

Často se obětí kyberšikany stávají děti, které jsou **na internetu nebo mobilním telefonu závislé. Sociální kontakty navazují především** ve virtuálním světě, ve skutečném světě nemají příliš kamarádů.

Čím více jsou ICT technologie využívány a jejich potřeba se stává nedílnou součástí běžného života, tím se zároveň zvyšuje riziko napadení.

Pro školní prostředí to znamená - v případě využívání ICT technologie (intranet, www, profil,...), nutnost vyššího zabezpečení.

Typy kyberšikany:

1. Přímá kyberšikana: útočník → oběť

2. Kyberšikana v zastoupení: útočník → třetí osoba → oběť

Nejčastější motivy kyberagresora (řazeny od nejzávažnějšího po nejméně závažný typ)

- Snaží se ovládat druhé prostřednictvím strachu, touží po moci. Obvykle potřebují pro svou činnost publikum.
- Znuděný, hledá zábavu, narcistický... Kyberšikana je obvykle páchána ve skupině, nebo je ve skupině alespoň plánována.
- Bere právo do svých rukou (zlonapravující, uděluje lekci,...). Pracují většinou sami, ale mohou své aktivity a motivy sdílet se svými nejbližšími přáteli.
- Má tendenci odpovídat ve vzteku nebo frustraci – pomsta, kompenzace. (někdy může být obětí klasické šikany)
- Má sklon vystupovat na internetu jako někdo jiný. Zneužívat ICT technologie, bez vědomí závažnosti tohoto jednání. Motivem jsou dva hlavní důvody: a) Můžu b) Je to legrace.

Principy (proč to pachatelé dělají):

- Uvolnění
- Uznání
- Posílení pocitu sounáležitosti
- Demonstrace síly
- Strach

Příčiny a spouštěče:

- Je to „normální“
- Nuda
- Kulturní konflikty
- Spory ve třídě
- Rozpad přátelství
- Proměna třídního kolektivu
- Zveřejnění osobních informací

Kdy se škola má začít zabývat kyberšikanou?

Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví. Základním úkolem musí být zmapování konkrétního případu, které nám pomůže se rozhodnout pro správný postup řešení. Poslouží k tomu zodpovězení tří otázek: Týká se kyberšikana žáka mé školy? Jak jsem se informaci dozvěděl? Děje se kyberšikana během vyučování?

Pro řešení kyberšikany potřebujeme počítačovou gramotnost

- ICT technologie nejsou špatné, ale záleží jen na nás, zda je využijeme ve svůj prospěch či neprospěch
- **nutná spolupráce ŠMP a TU s odborníkem IT** (zálohování dat, zajištění stop,...)
- prověřit všechny možnosti napadení (SMS, youtube, profil, email, www....)
- základní znalost a povědomí o využívání mobilů a ICT technologií

Kdo řeší, s kým spolupracuje

- školní metodik prevence s výchovným poradcem, školním psychologem, třídním učitelem, se školským poradenským zařízením, pediatrem

Co může dělat škola:

- **Zaneste do školního řádu** pravidla používání ICT, intranetu a mobilních telefonů (během vyučování, přestávkách, v prostorách školy,...). Pravidla a jednotlivá doporučení najdete v příručce „Kyberšikana a její prevence“ umístěné na www.kapezet.cz – kyberšikana
- **Informujte žáky** o netiketě a „listině práv na internetu“
- **Instalujte a využívejte software**, který v učebnách vyučujícímu umožňuje informovat se přes svůj počítač, co právě žák na své ploše dělá nebo zaznamenává provoz. (informujte o tomto opatření žáky a systém nezneužívejte!)
- **Bud'te vzorem** vhodného užívání moderních technologií
- Pracujte na povědomí

- Definujte kompetence v rámci školy
- Definujte kompetence mimo školu
- Začleňte téma do výuky
- Vzdělávejte pedagogy
- Podporujte pozitivní využívání technologií

Co může dělat pedagog:

- Posílit empatii mezi žáky
- Pracovat na klimatu
- Vést k úctě k druhým
- Dávat pozitivní zpětnou vazbu
- Vytvářet dobré vztahy

Co dělat?

1. Zajistěte ochranu oběti

Kontaktujte operátora mobilní sítě nebo zřizovatele www stránek, profilu...atd.

2. Zajistěte dostupné důkazy s podporou IT kolegy

3. Důkladně vyšetřete a žádejte odbornou pomoc

Vyšetřete všechny souvislosti se zjištěným incidentem. Zajistěte si podporu a pomoc externího pracovníka (IT expert, PPP, policie,...). Kontaktujte a spolupracujte s MySpace, Facebookem, nebo jakýmkoli jiným webovým prostředím, kde ke kyberšikaně došlo.

4. Opatření

Zvolte takové opatření a řešení, které je odpovídající závažnosti prohřešku a důsledkům, které agresor způsobil.

5. Informujte a poučte rodiče

Informujte rodiče oběti i rodiče kyberagresora. Postup a zásady sdělování informací jsou stejné jako u „klasické šikany“ (např. NE konfrontace oběti a agresora). **Poučte rodiče** o tom, koho mohou (je vhodné) kontaktovat (Policie ČR, OSPOD, PPP, právní zástupce atd.). Některé případy kyberšikany nespadají do kompetence školy.

6. Žádejte konečný verdikt a informace

Při zapojení a následně celém prošetření případu trvejte na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí (PČR...) a dalších subjektů (rodiče).

7. Postihy

Při postizích agresorů postupujte v souladu se Školním řádem a již vypracovaným krizovým plánem.

Oběti je třeba doporučit, aby:

- Neodpovídala
- Ukládala důkazy (screenshoty)
- Mluvila o tom, co se jí děje

1. Ukončete komunikaci

Nekomunikujte s útočníkem, nesnažte se ho žádným způsobem odradit od jeho počínání, nevyhrožujte, nemstěte se. Cílem útočníka je vyvolat v oběti reakci, ať už je jakákoli.

2. Blokujte útočníka

Zamezte útočníkovi přístup k vašemu účtu nebo telefonnímu číslu a je-li to v dané situaci možné, i k nástroji či službě, pomocí které své útoky realizuje (kontaktujte poskytovatele služby).

3. Oznamte útok, porad'te se s někým blízkým, vyhledejte pomoc

Svěřte se blízké osobě. Pro uchování důkazů oslovte někoho, kdo má vyšší IT gramotnost. Kontaktujte školu a specializované instituce (PPP, policii, SVP, intervenční služby specializující se na řešení kyberšikany, psychology apod.).

4. Uchovejte důkazy

Uchovejte a vystopujte veškeré důkazy kyberšikany (SMS zprávy, e-mailové zprávy, zprávy z chatu, uložte www stránky apod.). Na základě těchto důkazů může být proti útočníkovi či útočníkům zahájeno vyšetřování. (postup viz příloha).

5. Žádejte konečný verdikt

Po prošetření celého případu trvejte na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí.

16. Informace pro rodiče

Vážení rodiče,

prioritou naší školy je zajistit všem žákům bezpečné a příjemné prostředí. Nicméně i ta nejlepší škola není zcela imunní proti výskytu šikanování. Proto chceme být připraveni zachytit případné ubližování silnějších slabším hned v počátku a účinně takové bezpráví zastavit. Prosíme Vás proto o spolupráci a pomoc. Kdybyste měli podezření, či dokonce jistotu, že je Vašemu dítěti ubližováno, bezprostředně nás informujte (třídního učitele, školního metodika prevence, či ředitele školy). Vaši informaci budeme brát velmi vážně a situaci budeme odborně a bezpečně řešit.

Děkujeme za Vaši podporu.

Šikana

Definice pojmu

Úmyslné a opakované ubližování slabšímu (neschopnému obrany) jedincem nebo skupinou, jak fyzické, tak i psychické, ponižování lidské důstojnosti.

Dominantní znak šikany – bezmocnost oběti.

Neoddělitelnou součástí problému je skupinová dynamika.

Varovné signály šikany pro rodiče:

- dítě nemá kamaráda
- nechce jít do školy
- střídá různé cesty do školy a ze školy
- ztrácí chuť k jídlu, neklidný spánek
- ztrácí zájem o učení
- výkyvy nálad, odmítá se svěřit, co ho trápí
- žádá peníze, často „ztrácí“ své věci

- přichází domů vyhladovělé, s potrhaným oblečením, s poškozenými školními pomůckami
- nedokáže uspokojivě vysvětlit svá občasná zranění (odřeniny, modřiny, popáleniny)
- je nečekaně agresivní vůči sourozencům
- trpí zdravotními potížemi (bolesti hlavy, břicha, někdy jsou tyto bolesti simulované)
- zdržuje se většinou stále doma

Co tedy dělat?

Připusťme, že několik výše uvedených signálů ve vás vzbudí určité podezření, že by mohlo jít o šikanování vašeho dítěte. Ideální stav nastane, když se vám dítě svěří. Pochvalte ho, povzbudte, rozptýlte jeho obavy o tom, že žaluje. Vyzvedněte naopak jeho sílu a odvahu sdělit tyto závažné skutečnosti. Přesvědčte ho, že mu chcete pomoci a to potom musíte dodržet. Vyslechněte vaše dítě, dejte najevo, že jeho informace berete vážně. Odložte veškerou práci, není nic důležitějšího, než situace vašeho dítěte. Poskytněte dítěti veškerou podporu. Pochopitelně, že odlišíte např. běžnou klukovskou šarvátku od skutečné šikany.

Konkrétní kroky:

- zjistěte přesně, pozor „nevyslychejte jako vyšetřovatel“, co, kdy, kde se odehrávalo, kdo další byl přítomen
- společně vytipujte svědky, kterým dítě ještě důvěřuje, o kterých ví, že nestojí na straně agresora a věří, že mu mohou pomoci
- poskytněte dítěti veškerou ochranu (např. při cestě do školy a ze školy, i za cenu, že se budete uvolňovat z práce)
- poskytněte dítěti dostatek péče, více s ním komunikujte, věnujte se mu ve volném čase
- nemáte-li jistotu, že dítě nebude ohroženo během pobytu ve škole, ponechejte je doma, ale pozor-pečlivě zvažte, zda v jeho situaci může být samo

- znovu dítě ubezpečujte, že udělalo dobře, že vám vše sdělilo, mluvte s ním více než dříve
- zhodnoťte a to velice kriticky, co mohlo vyvolat stav, který skončil šikanou, neobviňujte pouze školu, nastavte si „zrcadlo pravdy“, neomlouvejte sami sebe, ani své dítě, se svým zjištěním se v první fázi dítěti nesvěřujte, ale připravujte nápravu

Jak poznám, že moje dítě alkohol nebo drogy bere?

- Změnila se osobnost Vašeho dítěte v poslední době v nějakém významném ohledu?
- Má časté výkyvy nálad?
- Straní se Vás? Je zlostný nebo depresivní?
- Tráví hodně času ve svém pokoji sám?
- Ztratil zájem o školu a o vyučování, případně další aktivity, např. sport?
- Zhoršil se jeho prospěch?
- Přestal trávit čas se starými kamarády? Přátelí se s dětmi, které se Vám nelíbí?
- Nesvěřuje se a nemluví o tom, kam chodí a co dělá?
- Máte pocit, že se Vám doma ztrácí peníze nebo věci (peníze potřebné na alkohol a drogy) nebo máte pocit, že má víc peněz, než byste očekávali (peníze získané z prodeje drog)?
- Reaguje nepřiměřeně, když s ním mluvíte o alkoholu a o drogách nebo se snaží změnit téma?
- Lže nebo podvádí?
- Pozorujete fyzické příznaky užívání drog nebo alkoholu? Rozšířené nebo zúžené zornice? Nejasné vyjadřování a myšlení?
- Ztratilo Vaše dítě zájem o koníčky? Ztratilo motivaci, nadšení a vitalitu?
- Našli jste někdy důkazy užívání drog nebo alkoholu, prášky, lahve?
- Zhoršil se vztah dítěte k členům rodiny?
- Zdá se Vaše dítě být nemocné, unavené a protivné ráno, po možném užití drog předešlý den?
- Přestalo se Vaše dítě o sebe starat, změnil se jeho styl oblečení?

- Zdá se být méně soustředěný?

Doporučení rodičům, jejichž dítě má problémy s návykovými látkami

A. Co dělat

- Jestliže je dítě pod vlivem drog a hrozí otrava, neváhejte zavolat lékaře. Používání drog není trestné a dítěti proto žádný soudní postih nehrozí. S dítětem pod vlivem drog nemá smysl se hádat. Vážný rozhovor odložte na pozdější dobu.
- Nespoléhejte na zázračné okamžité řešení, ale spíše na dlouhodobou výchovnou strategii. Jejím základem je nepodporovat a neusnadňovat pokračující braní drog, naopak odměňovat každou změnu k lepšímu a povzbuzovat k ní. To, že taková strategie nepřináší vždy okamžitý prospěch ještě neznamená, že je neúčinná. Může se totiž jednat o příliš velký problém, jehož řešení vyžaduje více času a spojenců.
- Získejte důvěru dítěte a naslouchejte mu. To je těžké, zvláště když říká a hlavně dělá z hlediska rodičů nesmysly, a když hájí hodnoty pro rodiče nepřijatelné. Vyslechnout dítě ale ještě neznamená přistupovat na jeho stanovisko.
- Naučte se s dítětem o alkoholu a drogách mluvit. Bude-li dítě nějakou drogu obhajovat, vyslechněte ho, ale opatřete si protiargumenty.
- Uvědomte si své možnosti. Dítě, které bere drogy nebo pije, bývá většinou nezralé a neschopné se o sebe postarat.
- Vytvořte zdravá rodinná pravidla. Dítě by mělo vědět, jaké předvídatelné důsledky bude mít jeho jednání. Mělo by mu být jasné, že je výhodnější, když se bude chovat přijatelně.
- Jestliže dospívající není ochoten ke změně, měl by nést důsledky. To se samozřejmě netýká situací, kdy je ohrožen život, např. předávkování. (Teprve až vážné problémy, které drogy způsobí, jsou často důvodem k léčebné změně).

- Předcházejte nudě. Musíte počítat s tím, že může být nutné trávit v prvním období s dítětem mnohem více času. Měli byste mít přehled, kde je, co dělá, zamyslet se nad jeho denním programem a životním stylem.
- Pomozte mu se odpoutat od nevhodné společnosti. To má pro překonání problému často podstatný význam. Jestliže Vám potomek tvrdí, že si s lidmi, se kterými dříve bral drogy, chce jenom pobýt nebo si povídat, buď lže, nebo podceňuje nebezpečí. Někdy je možné uvažovat i o změně prostředí.
- Posilujte sebevědomí dítěte. Najděte a udržujte křehkou rovnováhu mezi kritickým postojem vůči chování dítěte („nelíbí se nám, že bereš drogy“) a respektem vůči jeho osobnosti a lásce k němu („vážíme si tě jako člověka a záleží nám na tobě“). Je to těžké, je to však nutné. Stejně nutné je i oceňovat třeba drobné pokroky a změny k lepšímu. Je třeba vidět silné stránky dítěte, jeho možnosti a dobré záliby, které má možná z předchozí doby a na které se dá navázat.
- Spolupracujte s dalšími dospělými. Velmi důležitá je spolupráce v rodině. Rodiče by se měli ve výchově problémového dítěte dokázat domluvit. Jenom tak totiž nebude dítě uzavírat spojení s tím rodičem, který mu právě více povolí. Důležitá je i spolupráce v rámci širší rodiny (babička), spolupráce s léčebnými zařízeními, školou, případně dalšími institucemi. Často až vážně míněná hrozba ústavní výchovy, nebo hrozba ohlášení krádeže v domácnosti na policii mohou přimět dospívajícího přijmout léčbu.
- Osvědčuje se také, když rodiče dětí s těmito problémy spolu hovoří v rámci skupinové terapie nebo svépomocné organizace. Dokáží se navzájem pochopit a předávají si užitečné zkušenosti.
- Buďte pro dítě pozitivním modelem. K tomu je nutné, abyste mysleli i na své zdraví a svoji tělesnou a duševní kondici a abyste měl své kvalitní zájmy.
- Neváhejte vyhledat profesionální pomoc pro sebe, jestliže dítě odmítá. V případě manželských nebo partnerských problémů se můžete například obrátit na poradnu pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy. Pamatujte, že zvládáním problémů zvyšujete i šanci na ovlivnění dítěte.
- Přístup k dítěti, které má problémy s alkoholem nebo jinou drogou, shrnuje anglické slovo „tough love“. V češtině to znamená „tvrdá láska“. Myslí se tím dobrý vztah k dítěti, snaha mu pomoci, ale zároveň cílevědomost a pevnost.

B. Čemu se vyhnout

- Nepopírejte problém. Zbytečně by se tak ztrácel čas a rozvíjela se závislost na návykové látce.
- Neskryvejte problém. Někdo se za takový problém stydí a tají ho. Aby se dokázal v situaci lépe orientovat a citově i rozumově ji zvládat, měl by si naopak o problému s někým důvěryhodným a kvalifikovaným pohovořit. Měl by také hledat spojení.
- Neobviňujte partnera. Na to, abyste si vyřizovali s druhým rodičem dítěte staré účty a navzájem se obviňovali, není naprosto vhodná doba. Minulost se změnit nedá, budoucnost naštěstí často ano.
- Nehledejte v dítěti zneužívajícím drogy spojení proti druhému rodiči.
- Nezanedbávejte sourozence dítěte zneužívajícího alkohol nebo jiné drogy. Sourozenci problémového dítěte jsou více ohroženi, problémem v rodině trpí a Vaši péči a Váš zájem potřebují.
- Nezanedbávejte bezpečnost dalších lidí v domácnosti, zejména malých dětí. Člověk pod vlivem alkoholu nebo drog jim může být velmi nebezpečný, i když by jim za normálních okolností neublížil. Je třeba také myslet na to, aby se drogami, které dospívající přinesl domů, neotrávil další sourozenec.
- Nefinancujte zneužívání drog a neusnadňujte ho. S tím souvisí i to, aby rodina zabezpečila cenné předměty a nenechala se okrádat. Krádež nemusí uskutečnit samotné dítě, ale jeho „kamarádi“, kterým dluží za drogy. Jestliže začalo dítě zneužívat pervitin nebo opiáty, bývá otázkou času, než se začnou ztrácet peníze a cenné předměty. Nejde tu jen o majetek, ale také o okolnost, že ukradený majetek slouží špatné věci – totiž rozvoji závislosti. Argument, že by si dítě opatřilo prostředky jinak, např. prostitutí ne bo krádežemi, neobstojí. Pokud bude závislost pokračovat, je pravděpodobné, že k tomu dojde stejně.
- Nedejte se vydírat. Vyhrožování fetováním, útekem, prostitutí nebo sebevraždou je častým a oblíbeným způsobem vydírání rodičů. Ano, všechna tato rizika u závislých na drogách existují. Tím, že rodiče pod jejich tlakem ustupují, ovšem riziko nesnižují, ale zvyšují.
- Nevyhrožujte něčím, co nemůžete nebo nechcete splnit.

- Vyhněte se fyzickému násilí. Fyzické násilí většinou nevede k cíli. Často jen živí v dítěti pocit ukřivděnosti, vede k sabotování snah rodičů a k útěkům.
- Nejednejte chaoticky a impulzivně.
- Nevěřte tvrzení, že má dospívající drogy pod kontrolou, případně, že snižuje dávky a že drogu brzy vysadí. Buďte připraveni na to, že dříve či později pravděpodobně přijde krize. Využijte ji a trvejte na změně životního stylu, případně na nějaké skutečné účinné formě léčby, jestliže není dospívající schopen zvládnout problém sám.
- Do nekonečna neustupujte. Požadavek, aby lidé, kteří berou drogy, do vašeho bytu nechodily, je rozumný.
- Nedělejte zbytečně „dusno“. Parta a nevhodní přátelé by se tím stávali pro dítě ještě přitažlivější.
- Nezapomínejte dveře navždy. I když dítě odejde, je dobré být připraven mu pomoci, pokud přijme určité podmínky.
- Neztrácejte naději. Vaším tichým spojencem je přirozený proces zrání. I hrozivý problém se mnohdy podaří úspěšně zvládnout.

Zpracovala Mgr. Petra Karmazínová